

*Крошко Ю.О., помічник начальника ГУ НП в
Житомирській області, полковник поліції.*

ІМІТУВАННЯ ОБСТАНОВКИ ЗЛОЧИНУ ЯК ОДНА ІЗ ФОРМ ЗАПОБІГАННЯ ОДЕРЖАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ

Одним із основних завдань досудового розслідування є якісне проведення слідчих та негласних слідчих (розшукових дій) з метою фіксації обставин (обстановки) одержання неправомірної вигоди для подальшого використання їх результатів як належних доказів під час судового розгляду кримінального провадження.

Важливим засобом документування даних кримінальних правопорушень, є проведення негласних слідчих

(розшукових) дій, які передбачені чинним Кримінальним кодексом України.

Так, зокрема, серед форм контролю за вчиненням злочину чільне місце посідає імітування обстановки злочину.

(З коментаря до КПК) Імітування обстановки злочину - це негласна слідча (розшукова) дія, яка полягає у сукупності підпорядкованих єдиному плану заходів, що відбувається з використанням спеціальних засобів, які відтворюють ситуацію вчинення злочину, з метою створення відповідних умов для спонукання особи (чи групи осіб), яка готує вчинення або вчиняє злочинні дії, до поведінки, що охоплюється її умислом і одночасно дозволяє запобігти, попередити чи розслідувати тяжкі та особливо тяжкі злочини проти особи, суспільства та держави. Метою здійснення імітування обстановки злочину є попередження, припинення й розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів*.

Термін «імітувати» (від лат. ішііайю - наслідувати) має кілька тлумачень: 1) точно наслідувати кого -небудь, відтворювати що-небудь; 2) підробляти під що-небудь. Імітування обстановки злочину полягає у системі дій уповноваженого державного органу, спрямованих на імітування реальності події злочину в уявленні особи, що вчинила всі необхідні підготовчі дії для його вчинення. Імітування обстановки злочину може проводитися як з метою виявлення конкретних осіб, які обґрунтовано підозрюються у підготовці та вчиненні тяжких чи особливо тяжких злочинів, так і для виявлення намірів невстановлених осіб, які вчинили такі злочини. У ході проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії можуть використовуватись несправжні (імітаційні) та ідентифіковані (помічені) засоби. Перебіг подій у ході проведення контролю за вчиненням злочину може фіксуватися за допомогою технічних засобів (аудіо-, відеозапис, фотографування тощо). [1].

У Інструкції «Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні», вказується, що імітування

обстановки злочину полягає в діях слідчого, уповноваженої особи, з використанням імітаційних засобів, які створюють у оточуючих уяву про вчинення реального злочину, з метою його запобігання та розкриття відомої чи невідомої особи, яка планувала чи замовляла його вчинення [2, п. 1.12.5]. Із аналізу наведеної норми випливає, що імітування обстановки злочину полягає у системі дій, які не підлягають чіткому нормативному визначенню та детальному врегулюванню. Досвід практичної діяльності вказує, що сутність дій слідчого, інших суб'єктів, що залучаються до провадження такої негласної слідчої (розшукової) дії, залежить від того, на запобігання вчинення та розкриття якого саме злочину вона направлена. Наприклад, органами досудового розслідування може бути проведене імітування обстановки злочину з метою розкриття неправомірної вигоди.

Безперечно, у кожному випадку дії суб'єкта досудового розслідування направлені на те, щоб створити у конкретної особи (осіб) стійке переконання, що вона діє в конкретних умовах, які забезпечать їй можливість досягти кінцевого результату, який охоплювався її умислом, суттєво відрізнятимуться за змістом. Також індивідуально обираються засоби проведення негласної слідчої (розшукової) дії, в тому числі, несправжні (імітаційні). У зв'язку з тим, що імітування обстановки вчинення злочину, як негласна слідча (розшукова) дія може виражатись у великій кількості комбінацій оперативно-слідчих дій, цікавою та різномірною є практика їх здійснення у досудовому розслідуванні.

Зокрема, наведене стосується використання результатів контролю за отриманням неправомірної вигоди. У переважній більшості випадків приводом для її проведення є заява або письмове повідомлення зацікавленої особи. [3, с.27-32].

Обов'язковою складовою цієї тактики є виготовлення ідентифікованих (помічених) засобів. В даному випадку, такими засобами виступають грошові кошти, які попередньо помічаються спеціальними хімічними реактивами, що потім дозволяють викрити особу, що взяла ці гроші, та довести її умисел на вчинення

цього злочину. виготовлення імітаційних засобів відбувається з урахуванням положень ст. 271 КПК України, зокрема, в протоколі описуються дії органу досудового розслідування, що забезпечують виготовлення несправжніх (імітаційних) засобів, стосовно грошових коштів - обов'язково переписується серія та номер купюри, з вказівкою на її номінал. [1].

Нормативно-правове закріплення у положеннях Кримінального процесуального закону підстав та порядку організації контролю за вчиненням злочину, в тому числі, в таких його формах, як імітування обстановки злочину, є надзвичайно прогресивним кроком законодавця, оскільки створюється правове підґрунтя для відповідних дій органів досудового розслідування.

Підсумки проведеного аналізу дають змогу дійти висновку, що загальна питома частка кримінальних проваджень, в ході розслідування яких відбувається імітування обстановки злочину, з року в рік становить більш-менш стабільне число. Тому розробка та прийняття відповідних норм, закладених до КПК України у ст. 271, створили нормативну основу усталеної практики, визначивши в тому числі межі законності дій уповноважених суб'єктів.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / Таці В.Я [текст]: - К: «Право». - 2012. - 292 с

2. Наказ Генеральної прокуратури України, МВС України, СБ України, Міністерством фінансів України, Адміністрацією ДПС України та Міністерством юстиції України від 16 листопада 2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1681/51 «Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні».

3. В.О. Глушков, А.В. Ватраль Взаємодія слідчих та оперативних підрозділів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій/ Взаємодія оперативних підрозділів з органами досудового розслідування у виявленні припинені та розслідувані кримінальних правопорушень [Текст]: зб. матеріалів круглого столу (Київ, 14 грудня 2012 р.). - К.: Нац. акад. внутр. справ, 2012. - 95 с.